

Сулайман Рысбаев

НАРИСТЕ



АЛИПШЕ

1

Сулайман Рысбаев

НАРИСТЕ АЛИШШЕ

- Угабыз
- Көрөбүз
- Окуйбуз
- Айтабыз



Бишкек – 2025

УДК 372.3/4
ББК 74.102
Р 95

Биринчи басылышы

Рысбаев С. К.

Р95 Наристе алиппе. 6 жаштан окуган 1-кл. окуучулары үчүн
окуу китеби – Б.: «Ордо Букс», 2025. – 96 б.

ISBN 978–9967–9668–2–6

Окуу китептин биринчи бөлүтү Алиппе мезгилин камтыйт. Ал балдардын кыргыз тыбыштарын туура угуп, туура айтуу көндүмдөрүнө жана тамгаларды эрежесине ылайык туура жазууга машыктыруу милдетин аткарат.

Экинчи бөлүтүндө балдарга ылайык аңгеме, ыр, жомок, табышмактар камтылып, окуучулардын окуу көндүмдөрүн калыптандырууга арналды.

ISBN 978–9967–9668–2–6

УДК 372.3/4
ББК 74.102

© Рысбаев С. К., 2025
© «Ордо Букс», 2025



**Бул — биздин
Манас атабыз.**

Аа

Тамга окуйлу

А | А | А

а | а | а

А а | А а | А а



А а А а А а



А

а

А

а

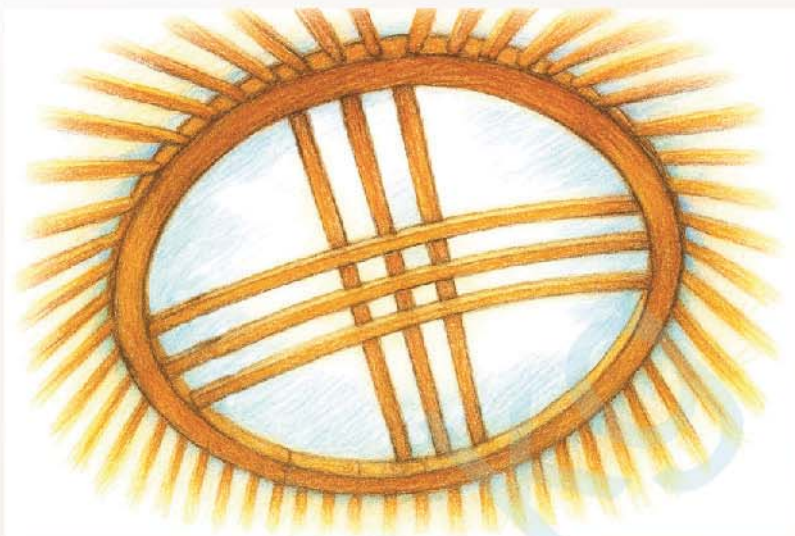
А

а





Муун окуйлу

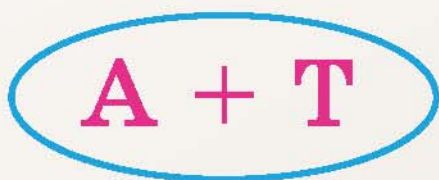


Т | Т | Т |

т | т | т

Т | т | Т | т |

т | а | т | а



ат та ат

ат а-та

ат-та та-та

а-та та



та

ат

та

та

ат

та

ат

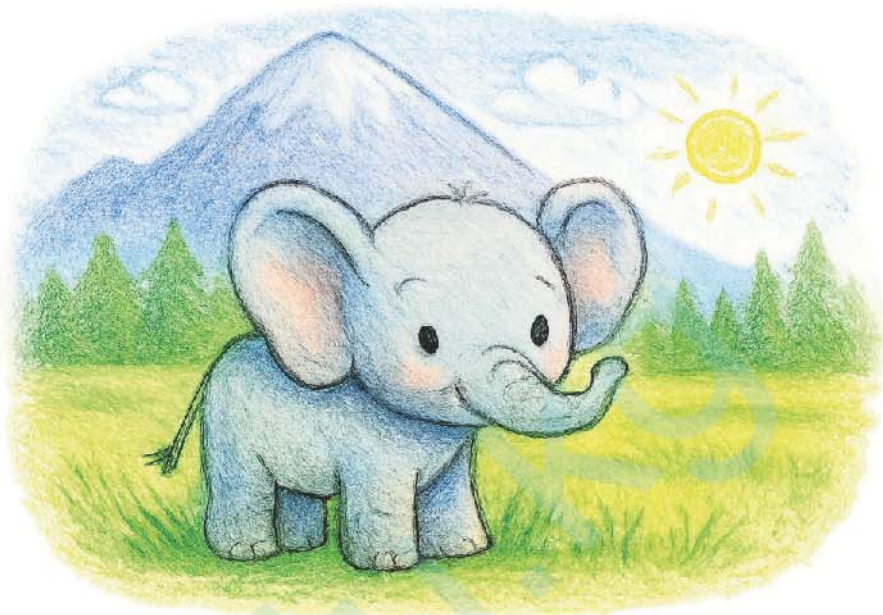
ат



Муун окуйлу

П | п | П | п

П | п | П | п



А+П+А

а | п п | а

ап

ап

ап

па

ап – тап

ап

па

па

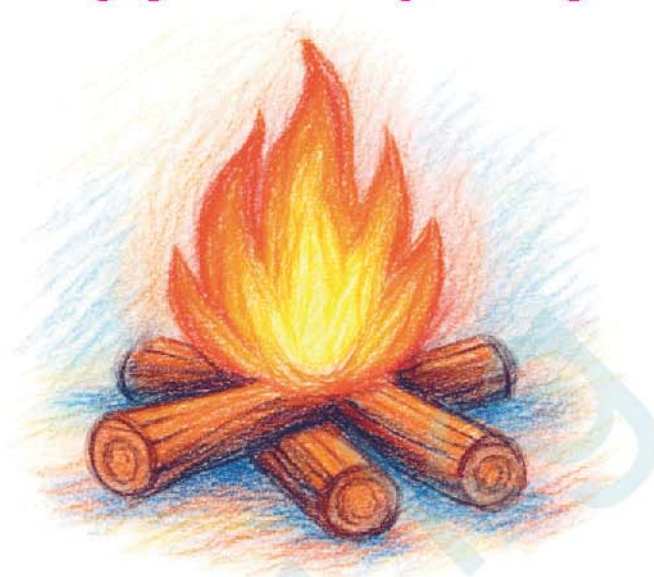
ап

ап – тап





Муун окуйлу



О | О | О

о

о

о

Оо Оо

а | т | п | о | а | т | п | а

О + Т

от | оп

то | по

ап | ат

па | та

топ

тап

тап

топ

от | о-то

оп | о-по

ап | а-па

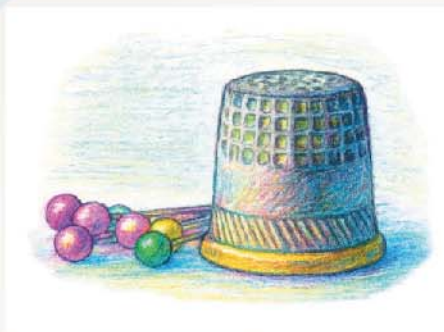
оп | о-по



ат-та

от-то

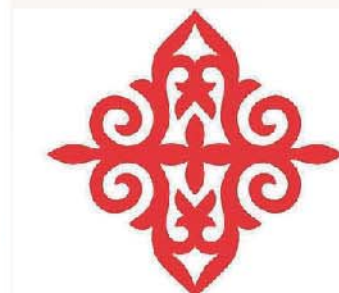
тап-та



ат-па

ап-та

топ-то



ап-па

оп-по

ап-та



Муун окуйлу



Н | Н | Н
н | н | н

О + Н

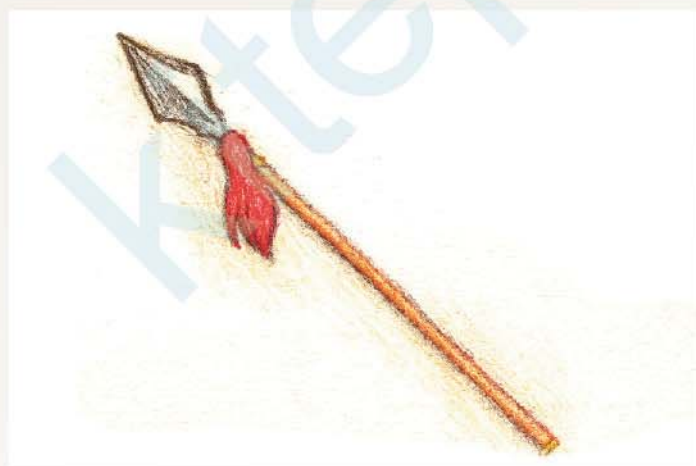
а | т | п | о | н

ан | он | на | но
но | на | он | ан



тан тон нан нон

Но-та



на но он ан та то

тан тон та-на на-на

Йй

Сөз окуйлу

Й | Й | Й
й | й | й



А + Й

а | й | п | т | н



ай ой ай ой
тай той йот
йа йо



ой

ай

тай

той

Лл

Л Л Л

л л л

А + Л

Сөз окуйлу



а | т | п | о | л



Ал-ло! Ал-ло!

ал

тал

ла

тол

ло

ло-ла

ла

то-ло

пол | тол | тал | тон



Бб

Б | Б | Б
б | б | б

Сөз окуйлу



Б + А



а | т | п | б | л | й



ба бо ба бо
аб об бо ба

а-ба о-бо
ба-та бо-то
ба-нан та-на



а-б-а о-б-о ба-ла ба-та

Б-П

ба

па

бат

пат

бай

пай

бал

пал

бай

пай

а-ба

а-па

а-бал

А-пал

о-бо

о-по

о-бол

о-пол

бол

пол

ба-па

бо-по

оо-ба

оо-па



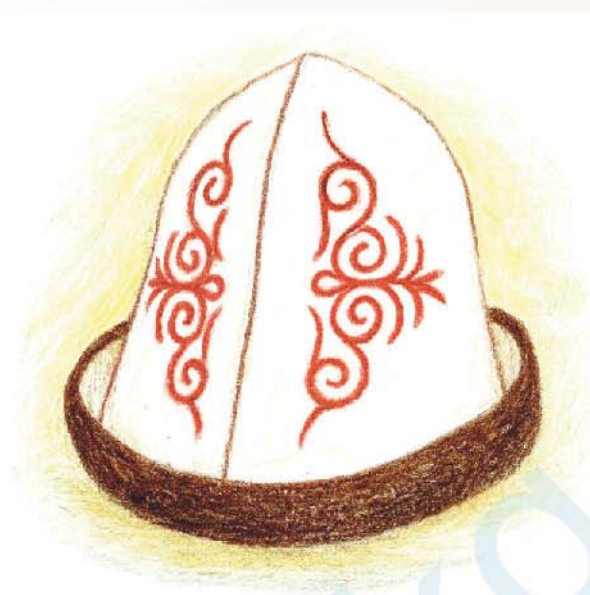
– А-пал, бал!



– Бо-лот, бол бат!
Бо-лот, топ тап!



К | К | К
к | к | к



А + К

к | а | н | о | п | й

ка	ак	как
ко	ок	кат
ак	ка	нак
ок	ко	кан

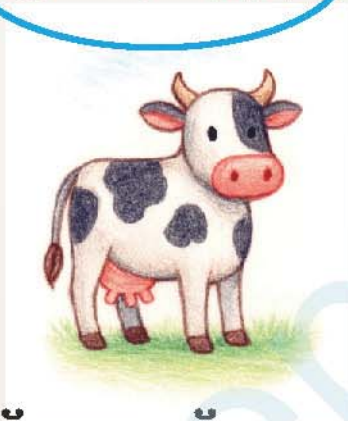
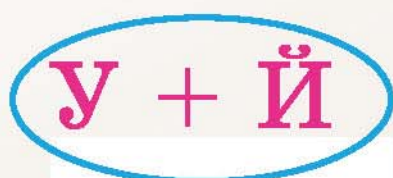


тал кал лак бак так ток тон



у | у | у

у | у | у



ай	ой	уй
тай	той	туй
бай	бой	буй



а | т | п | о | б | у | л

ай	тай
ой	той
уй	туй

ут	ул
бут	бул
тут	тун



тон тун



бат



бут кут



С С С
с с с

а | о | у | б
с | т | п | й



ас

ос

са

со



су

са

бас

кас



сак

сук



ас-ос

тас-тос



бас-кас

сан-сон





уу уу уу



Ак куу



буу

туу

суу

туу

буу

куу

суу

куу

нуу

куу

суу

туу



Т



б → уу ← н



с



Л



к → уу ← т



с



у-уу

Туура айтууга үйрөнөлү

ту туу

бу буу

ну нуу

ук – уук

сук – суук

у-лу – у-луу

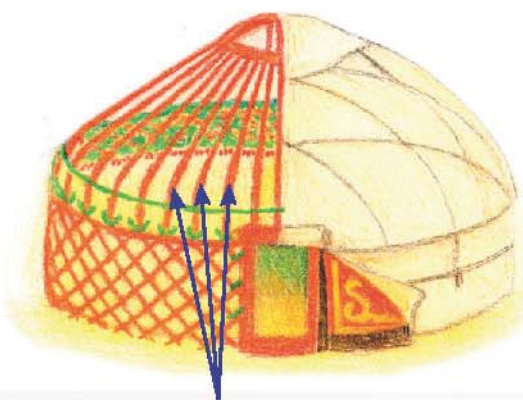
кул – куул

бул – буул

су-лу – су-луу

у-тул – у-ту-луу Бул – туу!

о-ку – о-куу



Бул – уук!

А-кай, о-ку.

А-кай, бат о-ку.

Мм

М | М | М

м | м | м

ма | мо | му

ум | ом | мом



М+А+Й

к | а | н | о | п | й | с | м

там том сан
кам сам сом

Ма-нас та-ка
са-ка ба-ка



май тай

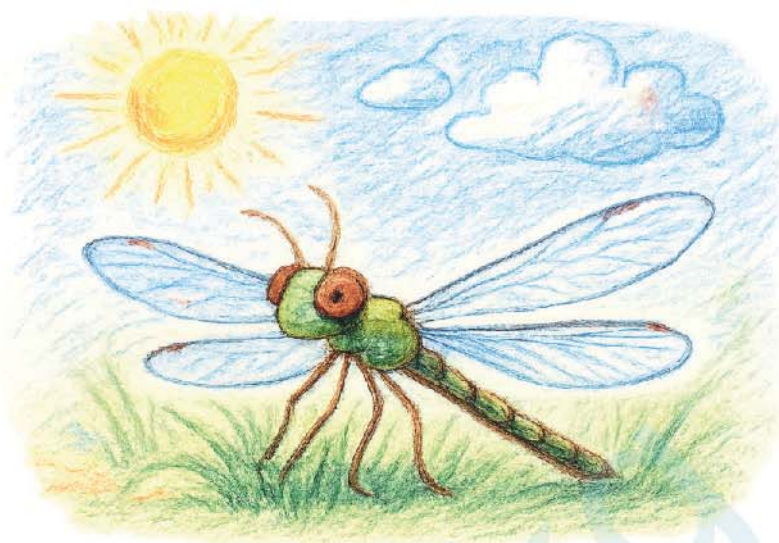


сай мат



сат

Ии



И	И	И	И
и	и	и	и



ит ат им ум
ил ал ол ул

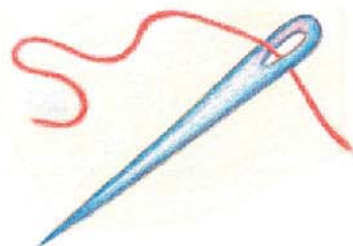
бил | бал | бул
тил | тал | кал
пил | кил | тил
и-йик | би-йик

– А-бай, а-бай-ла!

Ит ка-бат!

– А-тай, бул ит кап-пайт!

К+И+Т



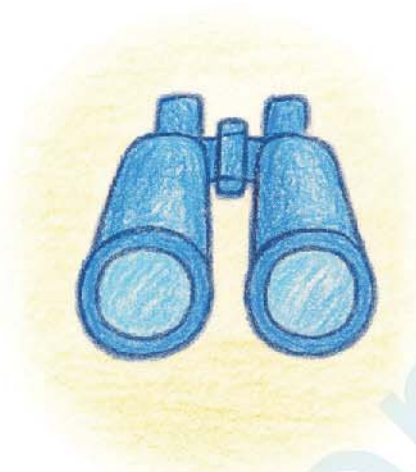


Д | Д | Д | Д

д | д | д | д

да | до | ду | ди

да-да | до-до | бо-до



д → а
д → о

д → ан
д → он

дан | дон | дал | тал | тол

дас | дос | тос | дак | ток

дат | тат | дай | дой | той

Д+А+Н



Д-Т

Туура айтууга үйрөнөлү

а-да – а-та
ка-да – ка-та
ба-да – бата
дуу – туу
доо – тоо
дун – тун
бо-до – бо-то

дат – тат
дап – тап
дон – тон
дан – тан
дос – тос
дил – тил



Бо-то



☐ он



☐ ан

- Дуу-лат, бул бо-то.
- Бо-то кай-да?
- Бо-то суу-да.



Р | Р | Р | Р

р | р | р | р



А + Р

ра ро ар ор

ур ру ир ри

а-ра | о-ро | у-ру | и-ри | уу-ру | буу-рул

кар | кор | кир | нар | нор | тар | тор

тур | туу-ра | буу-ра | су-ра | бу-ра

тара | торо



Чч



ч | ч | ч

ч | ч | ч

А + Ч

Ча-на

у



а → ч ← и

ач ич уч ууч
чач и-чи у-чу а-ча
чал чил чап чай
кач чак чуу ууч



Уч-ту

а
о
у
ы

ч



Ар-□а



□ай



Ка□!

Ыы

Ы | Ы | Ы

ы | ы | ы

Ы + Р

а
ы
у
и

р

Т
↓
к → Ы ← т
↑
п

бы | ты | ны | лы | кы

сы | ды | ры | чы | пы

ыр | ор | ур | ар | ир

сыр | бор | тур | бар | бир



Бул – Ы-рыс.

Ы-рыс – ыр-чы.

Ы-рыс, ыр-да!



Бу – да-ры.

Ка-дыр, да-ры-лан.



Y | Y | Y

y | y | y



Y + Й

үч үр үй күт

чү рү бү түт

тү кү сү сүт

үн үр үп бүт

Y - түк



Ky - чүк

Y-түк

кү-чүк

бү-түк

үн-дүк

Y-пүп

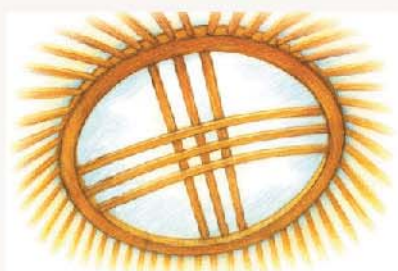
кү-күк

тү-түк

түн-дүк



Бул - □-лүл.



Бул - т□н-дүк.



Бул - □й.

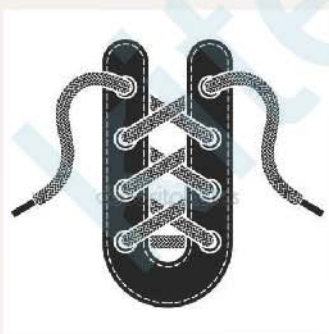


oo oo
oo oo

Too

T+oo

тоо	боо	ноо	коо
доо	оор	оон	ооп
чоо	соо	моо	роо
чоор	доор	боор	о-роо
ко-роо	бу-роо	су-роо	да-роо



Боо-бек, бул
– боо. Боо
ал, Боо-бек



Бул – ноо.
Ноо-до – суу
бар.



Бул – коон.
Коон ал,
Коо-ман.

О-Оо

Туура айтууга үйрөнөлү



Ч □ □ р

кон	коон
ток	тоок
ор	оор
бор	боор
чор	чоор
дор	доор
ко-ро	ко-роо



Доо-рон, бул – коон.
Коон – са-ры.
Ал тат-туу.

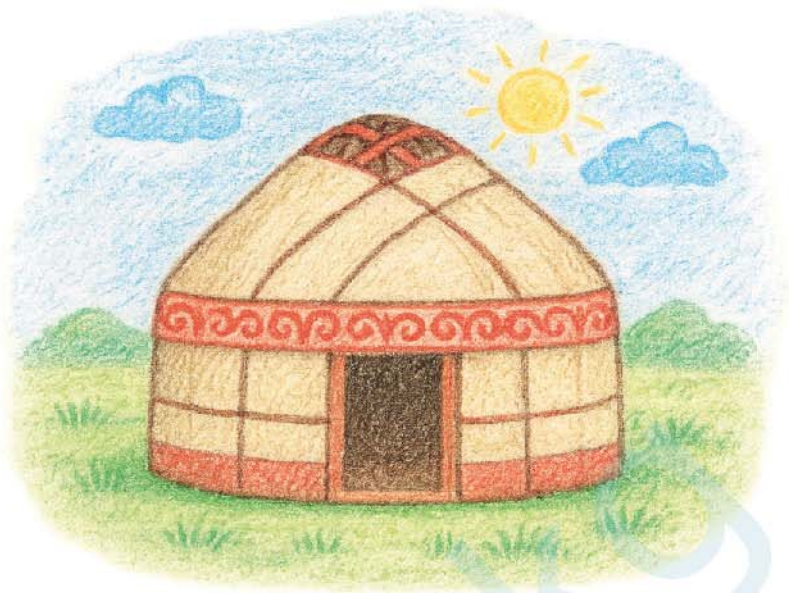


Бу – ко-роо.
Ко-роо-до ал-ма,
тыт, тал бар.

Зз

З | З | З

з | з | з



Боз үй



З-с

баз – бас

саз – сас

таз – тас

каз – кас

маз – мас

наз – нас

кыз – сыз



Бул – кыз.
Ал – За-рыл.
За-рыл – уз.

ОО+З

аз оз из

уз үз ыз

у
↓
а → з ← и
↑
ү



Бул – бала. Ал –
На-зым. На-зым
ро-за-ны үз-дү.

З-С

Туура айтууга үйрөнөлү

аз	—	ас
оз	—	ооз
уз	—	ууз
зоо	—	соо
ы-зы	—	ы-сы
а-рыз	—	ы-рас
за-ры	—	са-ры
а-зыл	—	а-сыл
а-зык	—	а-сык

аз	—	саз
таз	—	тас
баз	—	бас
каз	—	кас
уз	—	ус
күз	—	күс

За-мир	—	Са-мир
За-ми-ра	—	Са-ми-ра
ка-зы	—	ка-сы
за-ман	—	са-ман



— Бул — каз. Ал
ак каз. Ак каз —
Ка-сым-дын казы.



— Бул кыз — За-ми-ра.
За-ми-ра — ыр-чы кыз.
Ал мык-ты ыр-дайт.



Ө | ө | ө | ө
ө | ө | ө | ө



Ө-түк

Бул – ө-түк.
Ө-түк – Ө-мүр-дү-кү.
Ө-мүр ө-түк-тү
кий-ди.



Сөй-к□



К□й-нөк



□-рүк



өт

өп

өн

өр

өз

өч

көп

көз

көч

Өрдөк



Өр-дөк-төр көп.
Өр-дөк-төр көл-дө.
Өр-дөк-төр-дү
Өр-нөк бак-ты.

Ээ(е)

Э | Э | Э | Э

э | э | э | э



Э-не

Э+Н+Е



□ ч-ки

э:	эт	эп	эн	эл	эч
	эк	эс	эм	эр	эз
е:	те	пе	не	бе	
	ке	се	ме	де	
	ре	че	зе	ле	

э / е

э-не	де-не
э-ле	ке-ле
э-се	ке-се
э-че	ке-че
э-ли	бе-ли
э-ни	ме-ни
э-ти	че-ти



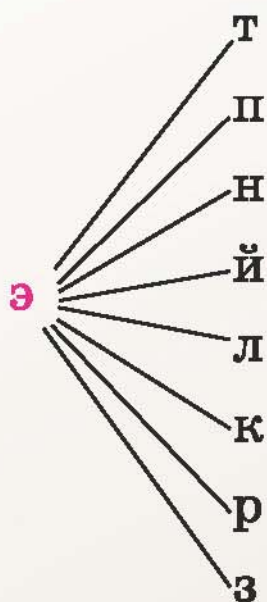
Бул – э-лик.
Э-лик су-луу.



Бул – э-ле-чек.
Э-ле-чек кооз.

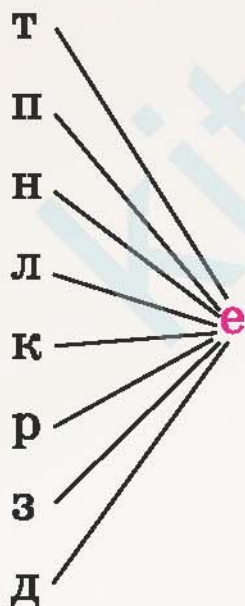
Э, е

Туура жазууга үйрөнөлү



э-те	эм-не
э-не	эп-те
э-се	эт-те
э-ле	эр-те
э-ке	эч-ки
э-че	эм-де
э-зе	эр-ке

мен	—	ме-нин	—	ме-ни-ки
сен	—	се-нин	—	се-ни-ки
ал	—	а-нын	—	а-ны-кы
биз	—	биз-дин	—	биз-ди-ки



Бул:





Г | Г | Г | Г

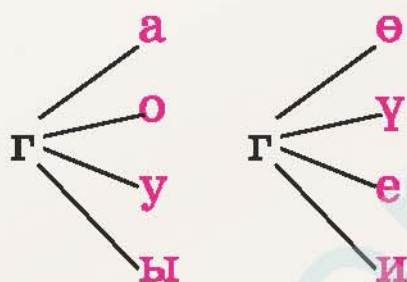
г | г | г | г

га го гө ге
гы гу гү ги



Бул – Са-гын-бек.
Са-гын-бек ги-та-ра-да
ой-но-ду.

А+Г+А



а-га	Са-гын	са-га
о-го	та-гын	ма-га
у-гу	ба-гын	бу-га
ы-гы	а-гын	ти-ги-ге



Кө-гүч-көн-дөр
көп-көк көк-тө
көп-кө уч-ту.



Са-гын газ-га чай
кой-ду. Газ-га чай
бат кай-найт.

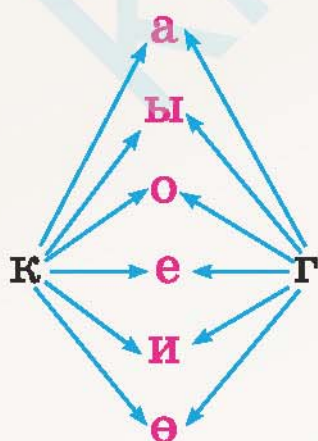


Бул – то-гуз
са-ны. То-гуз
– ы-йык сан.

Г-К

га — ка
гы — кы
го — ко
ге — ке
ги — ки
гө — кө

көк — кө-гү
чек — че-ги
тек — те-ги
кек — ке-ги



Туура айтууга үйрөнөлү

Г	К
ак	а-гы
как	ка-гы
так	та-гы
бак	ба-гы
сак	са-гы
чак	ча-гы



Бул — ал-ма бак. Ал
Ал-ман-бет-тин ал-ма
ба-гы. Ал-ма бак
ко-роо-до. Ал-ман-бет-тин
ал-ма-лар-ы тат-туу.

Ж ж



Ж | Ж | Ж | Ж

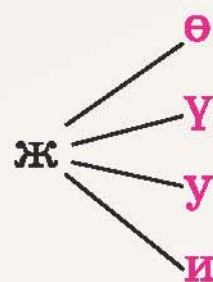
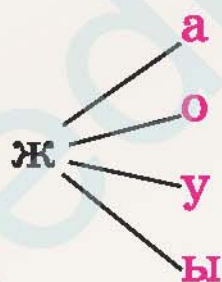
ж | ж | ж | ж

Жар-гыл-чак



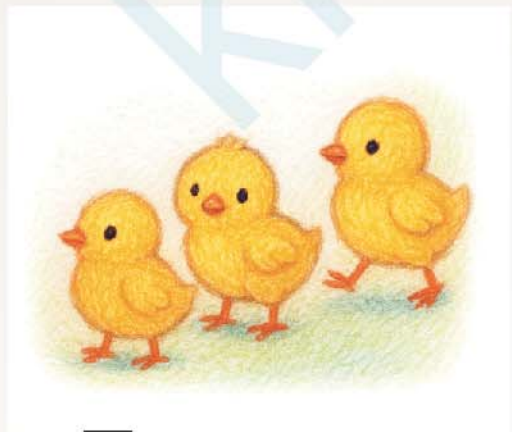
жа жо жу жы

жү же жө жи



жат	тат	дат
кат	бат	пат
сат	мат	зат

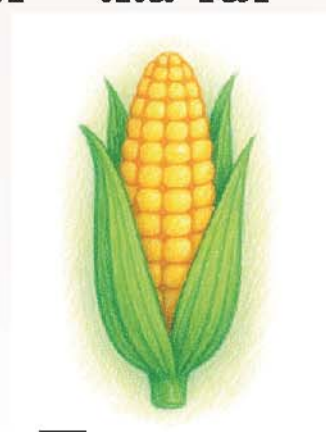
жак — жа-гат
жар — жа-рат
жаз — жа-зат
жат — жа-тат



☐ ө-жө-лөр



☐ ол-борс



☐ ү-гө-рү

Ж-Ч

Туура айтууга үйрөнөлү



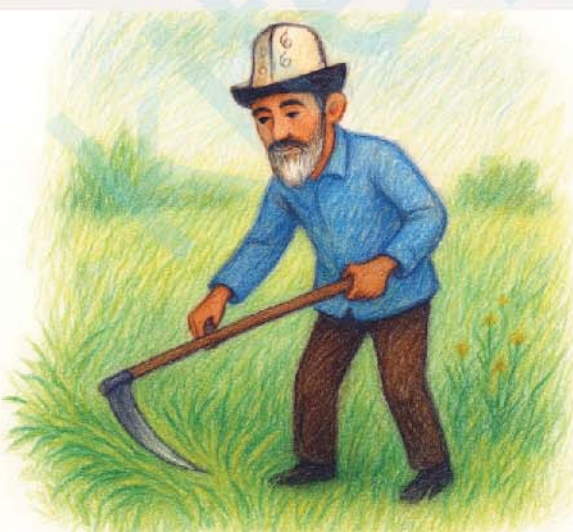
А-па, от жак!

жа-бык

ча-бык

жа-рык

ча-рык



Ата, чөп чап!

ж

жак

жал

жар

жай

жап

жан

ч

чак

чал

чар

чай

чап

чан



Жа-лил, да-нек чак!

А-пам от жак-ты.

А-там чөп чап-ты.

Жа-лил да-нек чак-ты.

О-мор о-тун жар-ды.

А-сан ат-ты чап-тыр-ды.

aa

aa | aa | aa

aa | aa | aa

баа таа

маа жаа

даа лаа

наа раа

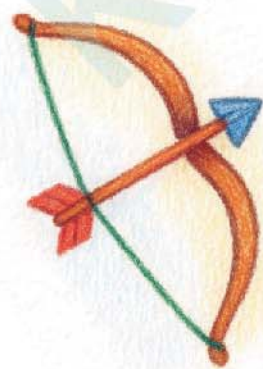
бар – баар

тар – таар

нар – наар

кар – каар

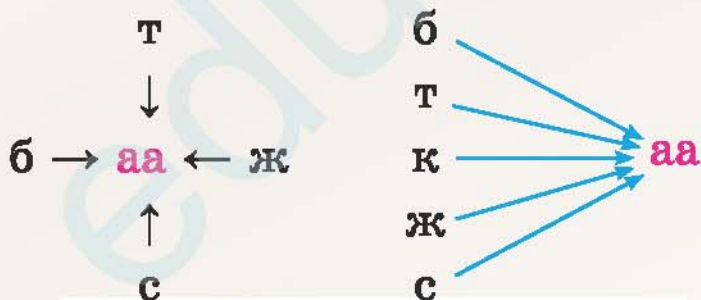
чар – чаар



Ж□□. Же-бе



Аа-ры



А-р□□

Аа-ры

Баа-ры-быз-да бар кур-сак,
Би-рок тын-бас эм-гек-чил,
Аа-ры-ны-кы бал кур-сак.

Ка-ны-бек Жу-нуш уу-лу

а-аа



Саат

та - таа - таан
ба - баа - баар
на - наа - наар
са - саа - саан
да - даа - даам
ча - чаа - чаар

жа - жаа - жаан
ка - кар - каар
са - сат - саат



К л-га



Ж н



Т н

Жам-гыр

Жаа-жаа, жам-гы-рым, жам-гы-рым,
Жи-бит жер-дин та-мы-рын.
Ал-ма, ө-рүк-тү бүр-дө-түп,
Жа-пырт мө-мө ал-дыр-гын!

А. Ос-мон уу-лу



Ш | Ш | Ш | Ш

ш | ш | ш | ш

Шар

ша шо ши шы

шар шыр баш

аш ош иш ыш

шор шам таш

эш өш ош уш

шер каш шаш

жаш

маш

о-шо

ша-ты

ка-шы

каш

шар

у-шу

ша-ры

ба-шы

таш

шор

ү-шү

ше-ри

та-шы



Шар-пен
ша-ты-га чык-ты.
Ша-ты би-йик.



Шатман, Ширин
шаш-ки ой-нош-ту.
Ширин ут-ту.



Бул шам.
Шам күй-дү.



Н | Н | Н

н | н | н

Чоң а-та

Чоң а-па

Ч+О+Н

аң

оң

эң

өң

таң

тоң

тең

тың

баң

каң

кең

даң

чаң

чоң

шаң

жең

чоң

доң

дөң

мең



Жа□-гак



Жа-пар жаң-гак
чак-ты.



Жа-ңыл ме-нен
Жай-нак тең.



Чоң а-там жа-ңы
ма-ши-на ал-ды.

Ойлонолу, табалы!

Баш там-га-сы – «Ү» бол-со,
Жа-шоо-чу жа-йың.
«Ү» ор-ду-на - «У» бол-со,
Ко-роо-до-гу ма-лың.



Баш там-га-сы «Т» бол-со
О-тун таң-ган таң-гак.
«Т» ор-ду-на «Ж» бол-со,
Жей тур-ган

Ы. Ка-дыр уу-лу.



Ырды жаттап алалы

Ко-роз

«Ку-ка-ре-куу», ко-роз!
Таа-жың кооз.
Ар-ген-дей ү-нүң,
Мон-чок-той кө-зүң,
Ту-ра-сың не-ге?
Ыр-да, ка-на,
Ү-нүң-дү ке-ре!

Р.Рыс-кул уу-лу



В в

В | В | В

в | в | в

ав ов ев

ва во ве

вы ву ва



Вок-зал

Ва-гон-дор вок-зал-да.

Вок-зал ва-гон-го то-ло.



Мен –
А-са-нов-мун.
Бы-йыл беш
жаш-та-мын.



Мен –
Ну-ри-е-ва-мын.
Бы-йыл бак-ча-га
ба-рам.

Билип алалы:

Ка-ра па – ва-за,
Чис-тый – та-за.
Ба-ка – жа-ва,
Да – оо-ба.
Са-гыз – же-вач-ка,
Кө-пө-лөк – ба-боч-ка,
Ма-жү-рүм – и-ва,
Ү-кү – со-ва.



Мен Ку-ба-тов-мун.
Аб-дан жак-шы
ба-ла-мын.



Мен Ка-зи-е-ва-мын.
А-кыл-дуу кыз-мын.



Бул – Жа-ки-е-ва.
Ал – ыр-чы.

б-в

Туура айтууга үйрөнөлү

а-ва э-мес, а-ба
са-ва э-мес, са-ба
та-ват э-мес, та-бат
са-ват э-мес, са-бат
ка-ват э-мес, ка-бат
бул-кан э-мес, вул-кан
ба-зир э-мес, ва-зир



☐ул-кан



Ви-та-мин



☐е-ло-си-пед



☐о-лей-бол



☐ертолёт



YU | YU | YU

yu | yu | yu



КУУ

КУУ

ТУУ

СУУ

ДУУ

РУУ

ЧУУ

ЗУУ

ГУУ

ЖУУ

ШУУ

ЛУУ

НУУ

КУЧ-ТУУ

КӨ-НҮ-ГУУ

ҮН-ДУУ

ЖҮН-ДУУ

ТҮР-ДУУ

БҮР-ДУУ

И-ЧУУ

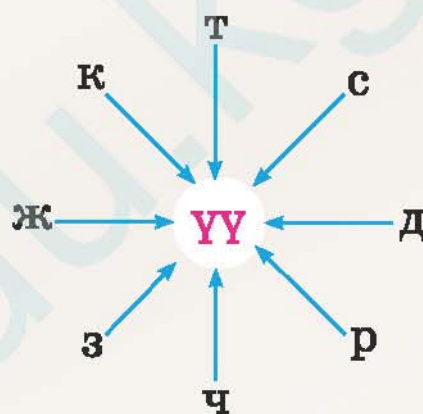
КИ-ЧУУ

Ө-НУУ

КӨ-НУУ



Гүл-дүү та-лаа



Бул – Гүл-бүү.

Ал бү-гүн кө-ңүл-дүү.



Бул – ак у-лак.

Ал мү-йүз-дүү.

Ү-ҮҮ

күч – күч-түү

сүт – сүт-түү

түр – түр-дүү

эп – эп-түү

эт – эт-түү

үн – үн-дүү

үй – үй-лүү

жүн – жүн-дүү

К+ҮҮ

Ү	ҮҮ
кү	күү
тү	түү
бү	бүү
чү	чүү
дү	дүү
гү	гүү
чү	чүү

Ме-нин до-сум

Ме-нин до-сум – тоо-лук,

А-нын аты – Эр-мек.

Кой-ло-ру жүн-дүү,

Ит-те-ри – сүр-дүү.

Ат-та-ры – күч-түү

Уй-ла-ры – сүт-түү.



Юю

Ю | Ю | Ю | Ю

ю | ю | ю | ю

а+ю+у

ую

а-юу

у-юк

о-ю

о-юу

бу-юк

бо-ю

ба-юу

ту-юк

ко-ю

ко-юу

су-юк

то-ю

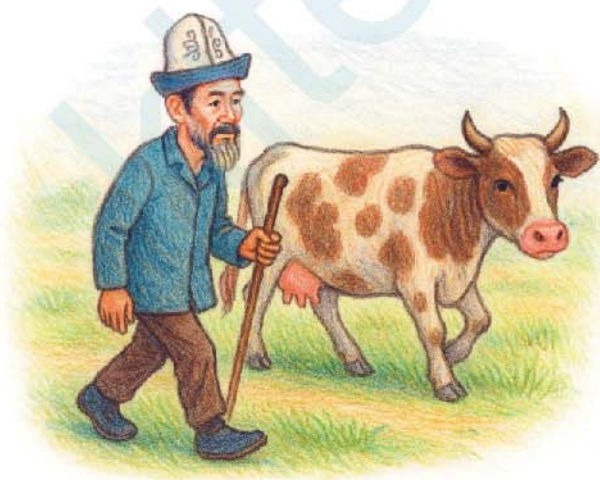
то-юу



А-юу



Ку-мурс-ка-лар у-юк
ку-руш-ту. А-лар-дын
у-ю-гу чоң. У-юк-та
ку-мурс-ка-лар көп.



Бул – Шам-бай чоң а-та-нын
у-ю. А-нын у-ю чаар.



Бу-лар Жаз-гүл жа-на
Наз-гүл. Жаз-гүл-дүн
бо-ю би-йик.

Ю
юу

Туура айтууга үйрөнөлү



у + ю = у-ю
у-ю + у = у-юу
о + ю = о-ю
о-ю + у = о-юу
ба + юу = ба-юу
та + юу = та-юу
жа + ю = жа-юу

с
т
к
б
т
с

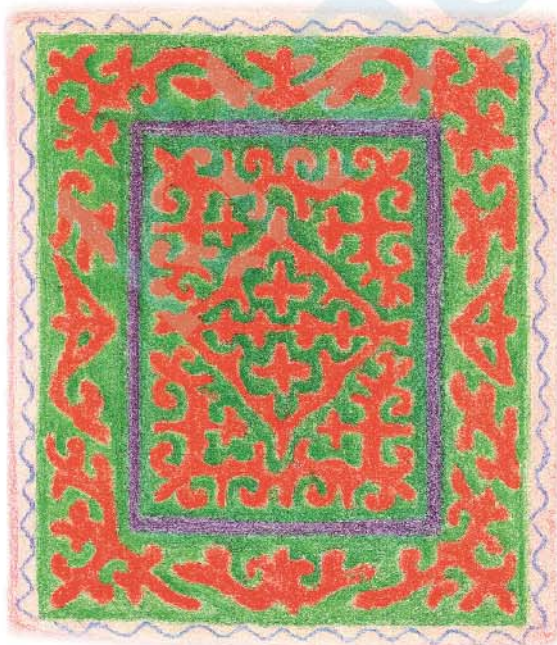
о-юу

о

а-юу

а

ю
о-юу
ю
ю-у



О-юу

- Бул эм-не?
- Бул – о-юу.
- О-ю-ну ким ой-гон?
- О-ю-ну Бү-көн а-па ой-гон.
- О-юу кан-дай?
- О-юу кооз.



Ц | Ц | Ц

ц | ц | ц

це

ци

ца

цы

е
↑
и ← ц → а
↓
ы



Цирк



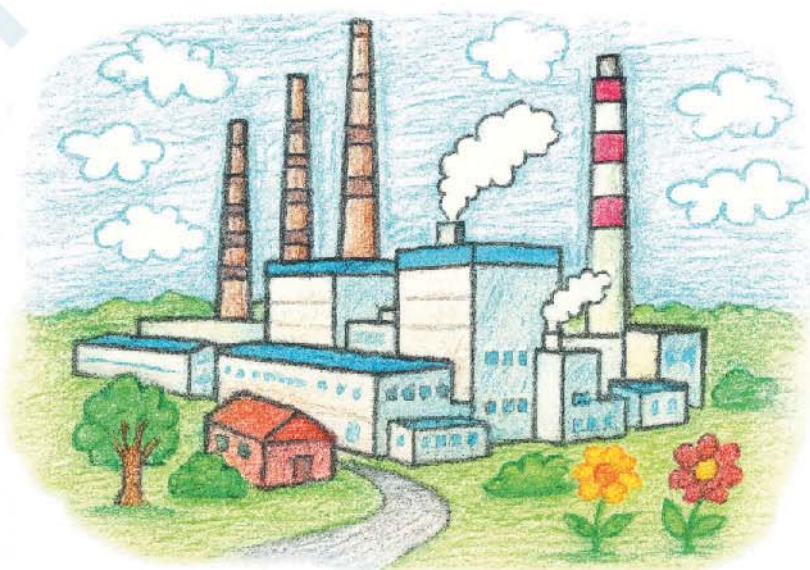
Циркуль



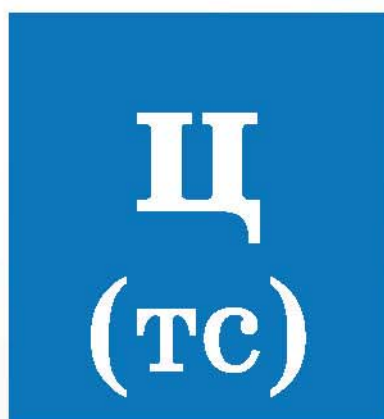
Цемент



Цистерна

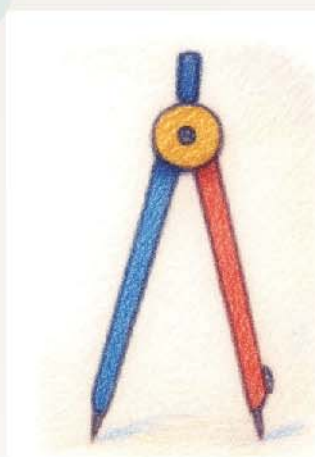
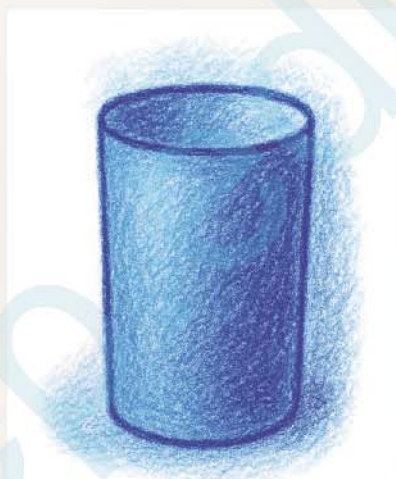


ТЭЦ



Туура айтууга үйрөнөлү

це	цен	цент	цент-нер
ци	цин	цем	це-мент
эц	тец	цим	цит-рус
ац	цит	цил	ци-лин-др



ЭЭ

ЭЭ | ЭЭ | ЭЭ

ээ | ээ | ээ



Тээк

ЭЭН

ЭЭК

ЭЭР

БЭЭ

ТЭЭК

ТЭЭ

СЭЭ

СЭЭП

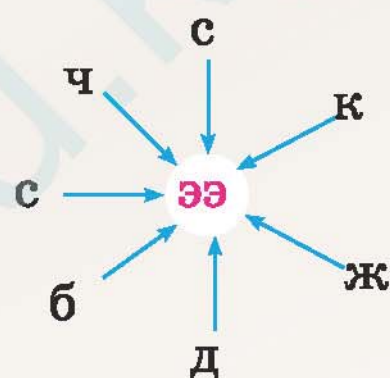
ЖЭЭ

ЖЭЭН

ЖЭЭК

ЧЭЭН

Ээр



Жээн-бек

Жээн-бек ээр-чи ус-та. Ал ээр ча-бат.

Жээн-бек-тин бээ-ле-ри бар. Жээн-бек

бээ-ле-рин
жээк-ке бай-лайт.
А-нын бээ-ле-ри
сүт-түү. Жээн-бек
бээ-нин сү-тү-нөн
кы-мыз жа-сайт.
Кы-мыз – баа-луу
суу-сун-дук.



Э-ЭЭ

Туура айтууга үйрөнөлү

чен — чээн
дер — дээр
жер — жээр
жен — жээн
э-ле — ээ-ле
жек — жээк
кер — кээр
тек — тээк
сеп — сээп

э	ээ
эр	ээр
эн	ээн
де	дээр
эк	ээк
ке	кээ
ме	мээ
бе	бээ
те	тээ
жек	ээк

э — н
р
к

ээ — н
р
к



Бул эм-не ээ-лер?

Баш-та бол-со - .ээ
Жа-йыт-та бол-со - .ээ
Эл жок бол-со — ээ.
А-юу кир-се - .ээ.
Ат то-ку-са, ээ.
Шы-гы бол-со - .ээ.
Көл-дө бол-со - .ээ.
Ко-муз-да бол-со - .ээ.

өө



өө | өө | өө

өө | өө | өө

Т
К
Ч
Ж
Д

өө

1 би-рөө

2 э-көө

3 ү-чөө

4 төр-төө

5 бе-шөө

6 ал-тоо

7 же-төө

Төө

бөө

сөө

бөөн

бү-лөө

төө

мөө

сөөл

тү-лөө

жөө

чөө

сөөк

ти-рөө

көө

дөө

жөөк

кү-рөө

өөк

өөн

ө-рөөн

сү-рөө



К□□-көр



Д□□



Мөө!

Ө-ӨӨ

Туура айтууга үйрөнөлү!

бүл
түл
тир
бөл
жөн
чен

ӨӨ

бү-лө – бү-лөө
тү-лө – тү-лөө
кү-рө – кү-рөө
ти-ре – ти-рөө
тө-лө – тө-лөө
бө-лө – бө-лөө
кө-зө – кө-зөө

ө	өө
тө	төө
лө	лөө
бө	бөө
кө	көө
сө	сөө
мө	мөө
дө	дөө
чө	чөө
зө	зөө
гө	гөө

Ке-дей ме-нен Дөө

Ке-дей то-кой-го бар-ды. То-кой-дон а-га Дөө жо-лук-ту.

– Мен күч-түү-мүн! – де-ди дөө. Ал ка-ра-гай-ды тү-бү ме-нен жу-луп ыр-гыт-ты. Ке-дей чым-чык-тын и-че-ги-син жер-ге көм-дү. А-нан ал жер-ди бир теп-ти. И-че-ги чу-ба-лып сырт-ка чык-ты.

– Мен күч-түү-мүн! – де-ди ке-дей.

Дөө а-га и-ше-нип кал-ды.



Ее

Е | Е | Е | Е

е | е | е | е



Чи-е

е — й й — е
 — э э — е

чи — ет
ки — ет

ни — ет
ти — ет

ие

чи-е

и-ет

чи-ет

ки-ет

ти-ет

ни-ет

е-нот



Кыр-гы-ек



А-ри-ет



Е-нот

Чи-е

Биз-дин бак-ча-да ч-ие ө-сөт. Жа-зын-да
чи-е гүл-дөйт. Мө-мө бай-лап, бы-шат.
А-ри-ет, Ка-ни-ет чи-е-ни жак-шы кө-рөт.

Ёё

Ё | Ё | Ё | Ё
ё | ё | ё | ё



Ёл-ка

о-ё	к-оё
о-ёт	ко-ён
то-ё	но-ё
то-ёт	но-ён
ко-ё	со-ё
ко-ёт	со-ёт
жо-ё	
жо-ёт	
бо-ё	
бо-ёк	

ё — й
о — ё



ко-□н



бо-□к

Сү-рөт-чү

Ти-лек э-ки ко-ён-дун сү-рө-түн тарт-ты.

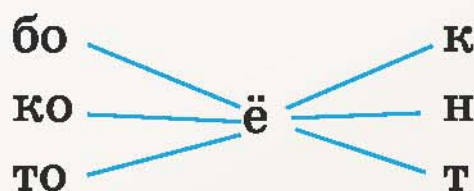
Бир ко-ён-ду көк бо-ёк ме-нен бо-ё-ду.

Бир ко-ён-ду ка-ра бо-ёк ме-нен бо-ё-ду.

Бал-дар а-ны «сү-рөт-чү» деп мак-таш-ты.

е-ё

Туура айтууга үйрөнөлү



о-ё+н = о-ён
ко-ё+н = ко-ён
то-ё+т = то-ёт
со-ё+т = со-ёт
бо-ё+т = бо-ёт

чи+йе = чи-е
чи+йет = чи-ет
ти+йет = ти-ет
ки+йет = ки-ет
ни+йет = ни-ет

Ко-ё-нум

Ко-ё-нум, ко-ё-нум,
Ка-пус-та-га той-бо-дуң.
Кө-лө-көң-дү таа-ны-бай
Корк-ко-нуң-ду кой-бо-дуң.

Ко-ё-нум, ко-ё-нум,
Так се-ки-рип ой-но-гун.
Са-биз ме-нен ка-пус-та
Баа-рын э-гип кой-го-мун.

А. Ток-то-му-шев





X | X | X | X
x | x | x | x

а
о
е
х

ха	ах	а-ха	бах
хо	ох	о-хо	пах
хе	эх	ха-ха	тах



Пах-та

хан
хал-ва
пах-та
хал-ат
ха-ме-ле-он
па-ро-ход
хок-кей



Па-ро-□од



□а-ме-ле-он



Ак пах-та

Ак пах-та, ак пах-та,
А-чыл-га-ның бир баш-ка,
Ап-пак гүл-гө ок-шой-суң,
Ча-нак-та-рың бүт ач-са.

Х

Туура айтууга үйрөнөлү

Рах-мат *э-мес*, ы-рак-мат
 Ра-хат *э-мес*, ы-ра-кат
 Ка-лат *э-мес*, ха-лат
 Кал-ба *э-мес*, хал-ба
 Па-ра-ход *э-мес*, па-ро-ход
 Пак-та *э-мес*, пах-та.

ах	а	х
ох	о	
эх	э	
өх	ө	
их	и	

ха	х	а
хо		о
хе		э
хө		ө
хи		и

х+а

ха — ха — ха
 хе — хе — хе
 хи — хи — хи
 ах — ах — ах
 ох — ох — ох
 өх — өх — өх
 эх — эх — эх



Х....



Х.....



Щ | Щ | Щ | Щ

щ | щ | щ | щ



щ + а

ща	ащ
щи	ещ
щу	ущ
щё	ищ

щ

- а
- и
- у
- ё



щёт-ка

щу-ка

плащ

клещ

борщ



☐ ёт-ка

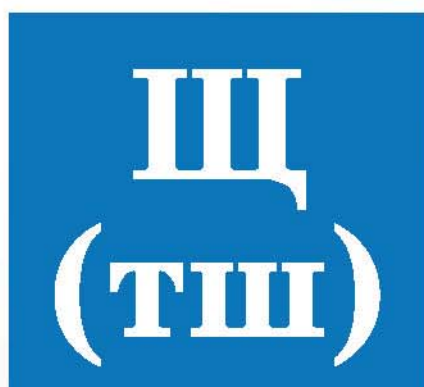


☐ у-ка

Щёт-ка

Мен щёт-ка-мын, щёт-ка-мын,
 Ме-ни бил-бес ки-миң бар?
 Э-гер ко-кус, бил-бе-сең,
 Ай-тып бе-рем, би-лип ал:
 А-де-ген-де, тиш щёт-ка,
 Ан-дан ки-йин бут щёт-ка,
 Ки-йим щёт-ка де-ген да
 Эң ке-рек-түү тү-рүм бар!





Туура айтууга үйрөнөлү

т + ш = щ

щ = т + ш

щ — ёт-ка
у-ка
и

пла — щ
кле —
бор —

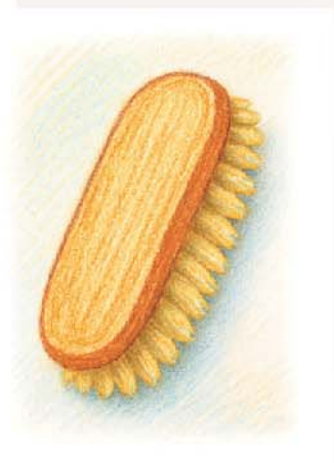
Щеткалардын ыры

Мен бал-дар-га дос бо-лом,
Эр-тең ме-нен ке-чин-де.
Та-за-лай-мын тиш-те-рин
Кир кал-тыр-бай бүт же-рин.

Мен да до-суң бо-ло-мун,
Та-за-лай-мын кү-нү-гө,
Чаң жу-гуз-бай кий-ми-ңе,
Ме-ни да-гы сүй-гү-лө.

Мен да щёт-ка бо-ло-мун,
Ке-рек бо-лом баа-ры-ңа:
Бо-ёп ки-рем иш-тет-сең,
Кы-зыл, жа-шыл, са-ры-га.

А мен бол-со ду-бал-ды
А-ки-лей-мин, май-лай-мын.
Ап-пак кы-лып тап-та-за
Кир жук-кан-да ай-дай-мын.



Ф ф

Ф | Ф | Ф | Ф

ф | ф | ф | ф

фа

фар

фа-ра

фо

фор

фор-ма

фе

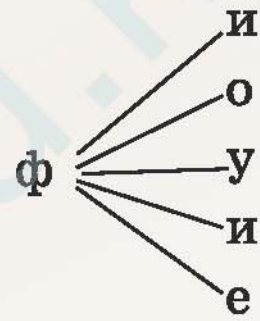
фер

фер-ма

фу

фур

фут-бол



ф + а



Фар-тук



Фор-ма



Фут-бол

фор-ма

фан-та

фа-ври-ка

фон-тан



□ он-тан

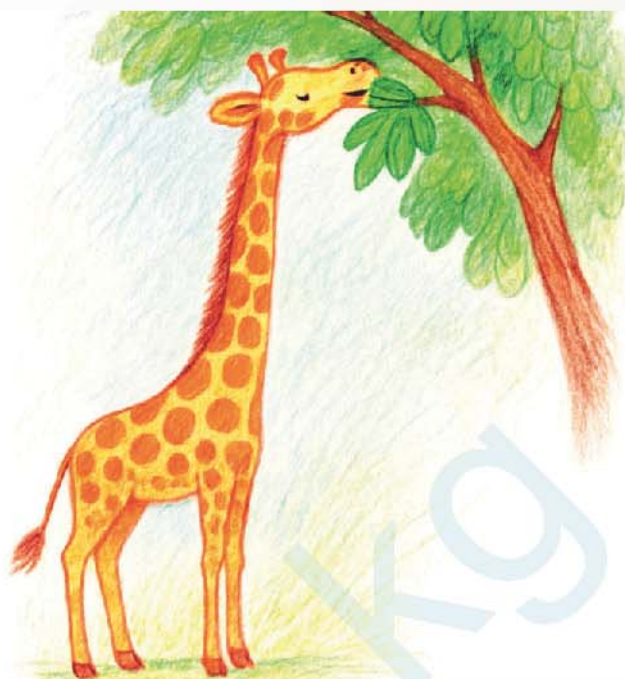
В-ф

ов – оф
ев – еф
аф – ваф
ван – фан
оф – тоф
фо – фор
фа – фа-ра
фу – фу-ра
фе – фер-ма

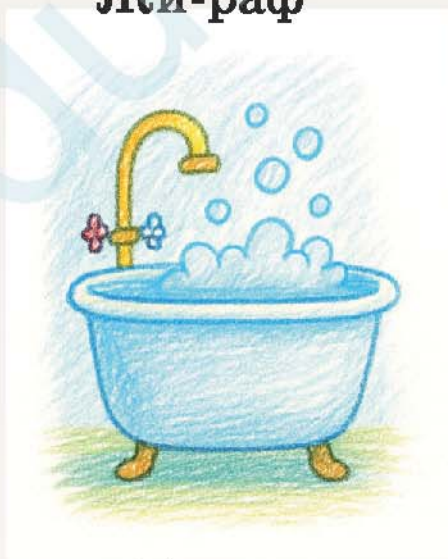
Жи-раф

Кыр-гыз-ча а-ты – А-кы-ра,
Эс-ке тү-йүп ал-гы-ла.
Мо-ю-ну у-зун, и-че ал-байт,
Суу кой-со-ңор ал-ды-на...

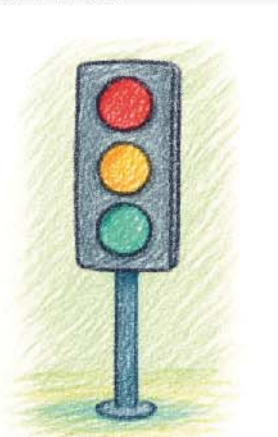
Б. А-са-на-ли-ев



Жи-раф



Ван-на



Све-то-фор

Яя



Я | Я | Я | Я
я | я | я | я

а + я

й
я а

й а
я

а-я	та-я	а-як	ча-ян	са-я-кат
у-я	у-ят	та-я	та-ян	са-я-сат
ба-я	ба-ян	са-я	ба-ян	са-ят
ту-я	ту-ят	ку-ят	жы-ят	кы-ят

а
и
у
ы



Ча-□н

ба
са
та
ча

У-я



Та-я-та

Биз та-я-там-дын ү-йү-нө бар-дык. Ал жер-ден бак-та-гы у-я-ны көрдүк. У-я-да беш ба-ла-пан бар э-кен. Биз ба-ла-пан-дар-га тий-бе-дик. А-лар-ды а-я-дык.

ё,я

Туура айтууга үйрөнөлү



а-я – а-йа

о-ё – о-йо

та-йа – та-я

то-йо – то-ё

кы-йа – кы-ян

у-йа – у-я

уй-ат – у-ят

чай-ан – ча-ян

мы-йо – мы-ё

ма-йа – ма-я

У-я

а-я – та-я

о-ё – то-ё

и-е – чи-е

у-я – уя-т

Ба-ла мы-шык

– Мый, мый, мы-шы-гым,
Мы-ёо-лоп бер-чи.

Жо-нуң-дан сы-ла-йын.

Жа-ны-ма кел-чи.

– Мы-яу, мы-яюу

– Кур-са-гың ач-ка-бы?

Же, каа-лооң баш-ка-бы?

А-паң-ды са-гын-дың-бы?

– Мы-яу, мы-яу!

А. А-ки-ма-ли-ев



Ь,Ъ



ь: ме-даль
пе-даль
фо-рель
цир-куль
аль-бом

ъ: съезд
разъ-езд
подъ-езд

Подъ-езд

-аль: ме-даль
-ель: фо-рель
уль: цир-куль



Пе-даль



Ме-даль



Аль-бом

Ъ, Ъ



Ъ:
«Э-ки-ге бө-лөм
сөз-дөр-дү»

Ъ:
«Сөз а-я-гын
жум-шар-там».

Туура айтууга үйрөнөлү

Ъ: -сөз-дөр-дү жум-шар-тат:

ел фо-рель
ул цир-куль
ал пе-даль

Ъ: -сөз-дөр-дү а-жы-ра-тат:

с езд
раз езд
под езд

Фо-рель – ба-лык-тын бир тү-рү.
Цир-куль ме-нен ай-ла-на чи-ем.
Чоң а-там-дын көп ме-да-лы бар.
Ве-ло-си-пед-дин пе-да-лы бар.
Биз 3-подъ-езд-де ту-ра-быз.
По-езд – разъ-езд-де.
Мен – жа-ңы аль-бом са-тып
ал-дым.



БАЛА ТИЛИ

Өз алдынча окуу



КӨҢҮЛДҮҮ ЫРЛАР

Айдын баласы

Эшикке чыгып күлүмсүрөйт
Канатбектин атасы.

– Бери чыкчы, тентек чүрпөм,
Ай тууптур, карачы!

– Көрсөт, ата, кана айдын
Кичинекей баласы?

Т. Кожомбердиев



Кайыкчам

Кичинекей кайыкчам
Сүзөсүң сууда сен ыкчам.
Бирок чөгүп кетесиң,
Бутумду коюп мен чыксам.

Р. Рыскулов



Жаралуу төө

Жамбашынан жатыштыр,
Зор кайгыга батыштыр,
Жашы көлдөй агыштыр,
Ал анткени байкуштун
Бутун чиркей чагыштыр.

Т. Кожомбердиев



Ким кандай дейт?

Чымчыктын атын сурасаң:

– Чыйп, – дейт.

Чычкан атын айталбай:

– Чыйк, – дейт.

Күчүк атын айталбай:

– Борс, – дейт.

Орой атын айтпастан:

– Корс дейт.



Т. Кожомбердиев

Өзүм эле

Батинкемди күнүгө

Жалтылдата майлаймын.

Боосун болсо зышыйтып,

Өзүм эле байлаймын.

Жаркылдаткан кабагын

Жакшынакай баламын.

Чоңойсом ата-энемди

Өзүм эле багамын.



К. Жунушев

Биздин күчүк

Тынбай үргөн «абалап»,

Биздин күчүк кабанаак.

Ал коркутса ырылдап,

Аман качат зырылдап.



Турса дагы байланып,
Балдар өтөт айланып.

Чоңоюп дөбөт болгондо,
Короочу чыгат болжолдо.

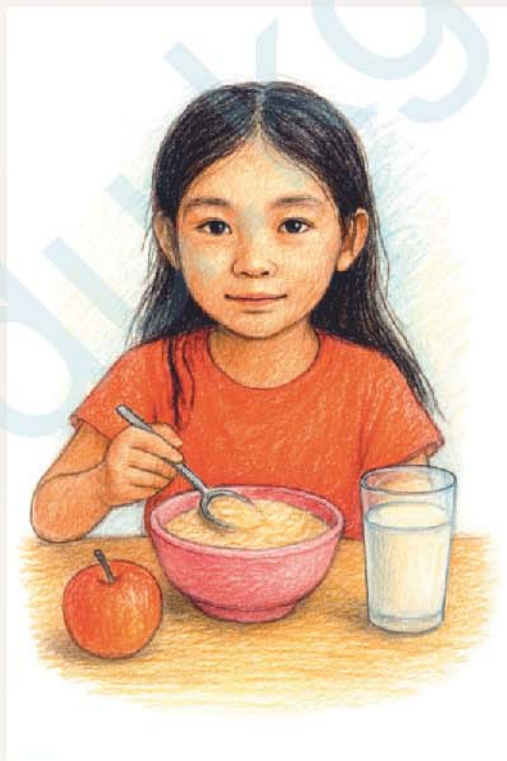
Б. Асаналиев

Тамак ичүү адеби

Убагында тамак ич,
Ачка жүргөн жарабайт.
Өзүнө кам көрбөгөн,
Өзгөлөрдү карабайт.

Тамагыңды шаппай же,
Бөбөгүңдөн катпай же.
Коюнуңа куюлтуп,
Кийимиңе чачпай же.

Тандабай ич тамакты,
Ташта жаман адатты.
Калжың-кулжуң көп сүйлөп,
Калдыратпа табакты.



Г. Рысбаева

Жакыныраак болсун деп...

Асмандагы жылдызды
Бирден терип санадым.
Жакыныраак болсун деп,
Тамга чыгып карадым.

К. Жунушев



Түшүп калыптыр

Күчүк эмен жалбырагын
Казга тиштеп барыптыр:
«Мобул сенин таманың го,
Жолго түшүп калыптыр».

К. Жунушев



ӨС, ЧАЧЫМ

Өсчү, чачым, өсөгой,
Дал ортомо жетегой.
Өсчү, чачым, балтырга,
Бир тал жерге калтырба.
Эне сөзүн ук, чачым,
Эми узун чык, чачым!

А. Момунтаева



Кумурска

Салмагынан он эсе
Оор жүктү тапыган.
Ак эмгекке көндүргөн,
Ата-энеси башынан.

Ичке белдүү кумурска,
Ичкен ашын актаган.
Кампасына күн бою,
Каттаганы каттаган.

Ж. Мамытов



Айрөк-айрөк

Оң колунда шоколад,
Сол колунда шоколад,
Баары канча, кана, ким
Бирге бирди кошо алат?

«Шоколадга шоколад
Кошулбайт» – дейт Азамат,
Айрөк-айрөк, кана, ким
Бирге бирди кошо алат?

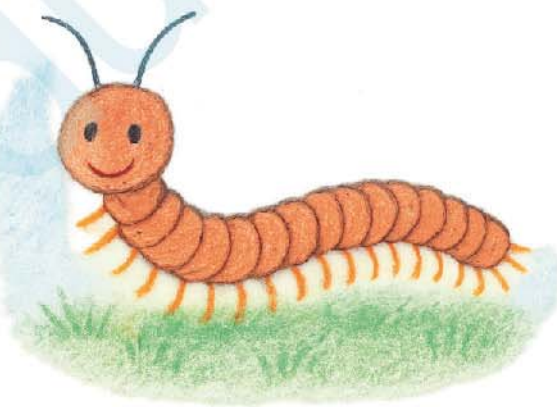
А. Рыскулов



40 батиңке алабы?

– Кырк аяктын 40 буту,
Бар – дейт, атам Баялы.
– Туура айтыптыр.
– Ал анда,
Кырк батиңке алабы?

Б. Салгамани



Базарда

Базарда киши көп экен,
Басышка болбойт чекелеп.
Адашып кетет кокус, – деп,
Атамды алгам жетелеп.

Б. Салмагани



ТАБЫШМАКТАРДЫ ЖАНДЫРАЛЫ

Чапаны да, тону да,
Жайы-кышы жонунда.
Атам жүрөт кайтарып,
Таягы бар колунда.



Кичинекей бою бар,
Кабат-кабат тону бар.



Кээде кызык, жарымы жок,
Кээде такыр дайыны жок.
Кээде кескен дарбыздай,
Кээде ороктой, сабы жок.



Сүйрү, кызгылт, сапсары,
Бирок жашыл чачтары.
Жакшы көрөт коёндор,
Кошот апам ашка аны.



Б. Салмагани

Бар капкара курсагы,
Бар дагы эки кулагы.
А бирок башы жок,
Албетте, чачы жок.
Туура табат ким аны?



Булар кимдер? Тапкыла.

Ааламга сени апкелген,
Таасындап жакшы ат берген,
Адам кылып бак берген.
Ким?



Эң бир ыйык, кымбат да,
Нагыз толо сымбатка.
Ээ болгон терең урматка.
Ким?



Эң эле жакын ынагың,
Жакшы бол деген сынагың,
Эгиздей жарык чырагың.
Ким?



Изиңе карап жол чалган,
Намысын коргоп, колго алган,
Ишиңе берген чоң жардам.
Ким?



Дайым сени колдогон,
Оюңду бирге ойлогон.
Сени дайым коргогон.
Ким?



КЫТЫ-КЫТЫ, КҮЛҮП КОЙ!

Жүрөгү түшүп калыптыр

- Апаке, бөбөгүмдү бакчага алып барайынбы?
- Кой, анын жүрөгү түшүп калыптыр, врачка алып барайын...
- Апаке, кайсы жерге түшүптүр? Азыр эле таап келе коёюн, – дептир Самат.

Жөжөсүн чыгарайын

Сайкал апасы базардан жумуртка сатып келгенин байкап калат. Ал өзүнүн уктоочу бөлмөсүнө алып барып, жумуртканы бирден чегип жатканын апасы көрүп:

- Ай, жумуртканы эмнеге сындырып жатасың, – деп урушса, Сайкал каамырабай туруп:
- Жөжөсүн чыгарганы... – деп жооп бериштир.

Жардам бердим

- Бүгүн апам мага көйнөк тикти, мен болсо ага жардам бердим.
- Кантип?
- Ты-ынч отурдум.

Тиш доктурга барганда

- Эмне мынча жайдарысың?
- Тиш доктурдан келе жатам.

- Анын кубанычтуу эмнеси бар экен?
- Тиш доктур отпускада экен.

Неге билбейсиң?

Мугалим доскага чыккан окуучуга кайрылды:

- Сен эмне китепти окуп келбейсиң?
- Окугам.
- Окусаң эмне билбейсиң?
- Билбей тургандай кылып окуптурмун...

Жолдо

Жол эрежеси боюнча мугалим окуучудан сурады:

- Жолдон кантип өтүш керек?
- Басып...

Мен кичинемде

Уулу апасынан сурайт:

- Апа, сиз кичинекей болдуңуз беле?
- Болгонмун.
- А мектепке баргансызбы?
- Албетте, барганмын.
- Анда мен үйдө ким менен калчу элем?

Куурулган канаттуу

Класста сабак болуп жатат.

- Калыбай, айтчы кайсы канаттуулар адамга пайдалуу?
- Агай, куурулганы.

Мөндүр

Жайлоодо бир күнү мөндүр жаады. Жердин бетине ак момпосуй чачып койгонсуп, бармактай мөндүрлөр жайнап калды.

Аны көргөн Бекзат:

– Чоң ата, булар эмнелер? -деди кызыгып.

– Бул мөндүр, балам, - деп түшүндүрдү чоң атасы. Анда Бекзат дагы да суроо узатты:

-Чоң ата, мынча мөндүрдү асманда отуруп алып ким тоголоктойт?

С. Рысбаев

«Том менен Джерри»

Асел «Том менен Джерри» деген мультфильмди абдан жакшы көрөт. Бир күнү мультфильмди Талант байкеси экөө көрүп отуруп, эшикке чыкты. Эшикке чыкса, короодо мышык бир чычканды кубалап жүрүптүр.

Чычкан жүгүрүп келип, жашиктин түбүнө кирип кетти. Мышык аны аңдып туруп калды.

Аларды көргөн Асель байкесине кыйкырды:

– Талант байке, жүрү биякка! Том менен Джерри биздин короодо жүрөт!

С. Рысбаев



КЕЛГИЛЕ, ЖОМОК ОКУЙЛУ

Карышкыр менен козу

(Элдик жомок)

Карышкыр суунун жогору жагында суу ичип жаткан. Бир кичинекей козу эч нерсени байкабай келип, карышкырдан ылдыйраак жерден суу ичип калды. Карышкыр козуну көргөн соң, аны жеш үчүн бир шылтоо издеп, козуга кыйкыра сүйлөдү: «Эй, сен мен иче турган сууну эмне үчүн ылайлап жатасың?»

– Каке, мен сенин иче турган суундун бир четин да булгаган жокмун. Сен жогору жагында турбайсыңбы, – деди козу.

Карышкыр дагы бир шылтоо таап мындай деди:

– Сен былтыр менин атамды сөккөнүңдү билесиңби?

– Былтыр мен туула элек болсом, кандайча сиздин атаңызды сөкмөк элем, – деди козу.

Карышкыр ага чыдай албай: «Так ушинтип мага каршы сүйлөгөнүң үчүн» – деп козуну баса калып жеп койдү.

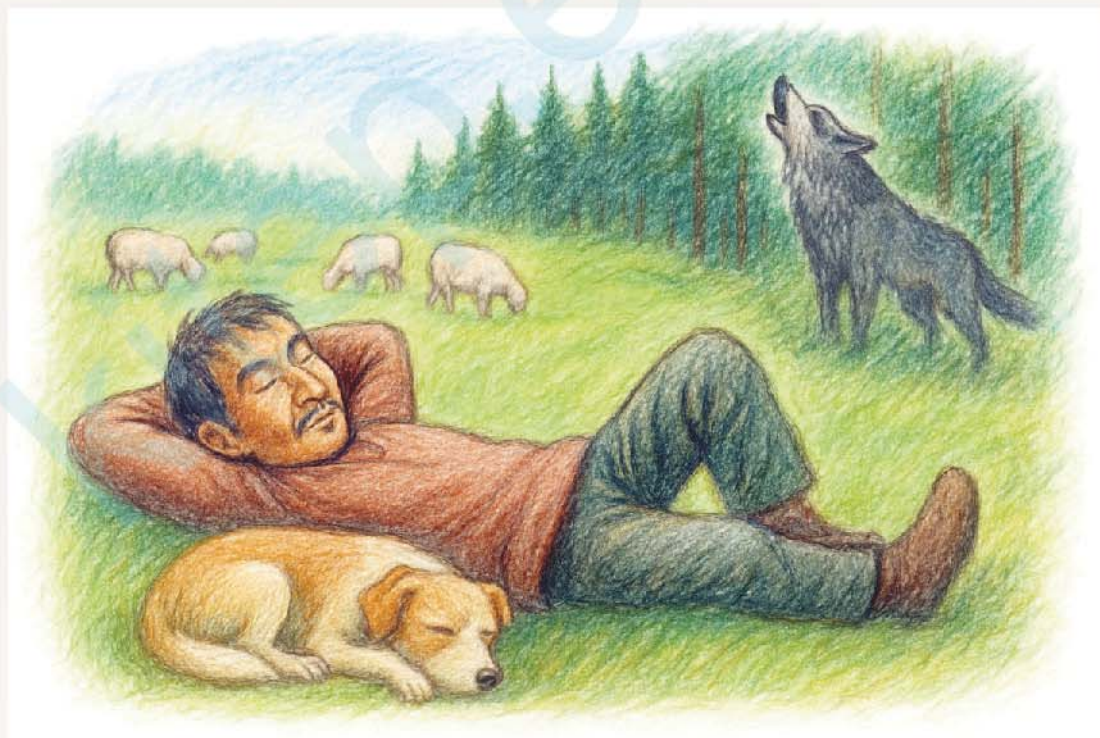


Койчу түспөл карышкыр

(Кыргыз эл жомогу)

Карышкыр: «Койчу кейпин кийсем, эч ким шек санабай, козу-корпону эркимче коколойм го» – деген ойдо узун этек чапан, тебетей кийип, колуна аса таяк менен ышкырык алды. Чамасы келсе, маңдайына: «Ушул коронун койчусумун» – деп жазып да алмак. Таякка жөлөнүп, аста-секин жайытка жакындады. Накта койчу көк шиберде коңурук тартып, ити да уйкуда. Кой жуушап жатат.

Кашабан чукулдай келип, койлорду бооруна тартмакка жагымдуу кеп айтмакчы болуп, улуп коё берсе болобу?! Анын улуганынан бүт токой дүңгүрөп, койчу, тайган, мал түгөл дүрбөштү. Шордуу карышкыр качайын десе чапанга чалынып, көпкө узай албады. Койчунун колуна түштү.



Каркыра менен түлкүнүн достугу

(Кыргыз эл жомогу)

Каркыра менен түлкү дос болушту. Экөө бирине-бири жанаша конушту. Каркыра жумурткасын басып, балапан чыгаргандан кийин, түлкүгө келип:

– Түлкү дос, мен жем таап келейин, балапандарыма көз сала тургун, – деди.

– Каркыра досум, эч нерседен кам санаба, бара бергин, – деп түлкү ошол замат макул болду. Каркыра кеткенден кийин түлкү анын бир баласын жеп, каркыра келе турган жолуна ыйлап отуруп алды. Бир убакта каркыра келди:

– Түлкү дос, эмне ыйлап олтурасың? – деп сураса, түлкү ого бетер өңгүрөп ыйлап:

– Ыйлабаганда кантем!... Кудай дешкен дос элек, көз кашайып көрбөй калыпмын. Карасам – узун моюн балаңдын бири жок, – деп ыйлап да, сүйлөп да жатты.

Каркыра түлкүдөн шектенип, калган балдарын алып, бөлөк жерге көчүп кетиптир.



Тапкыр таранчы

(Кыргыз эл жомогу)

Бир таранчы жашаптыр. Ал бутакка конуп отуруп алып минтет:

- Терметчи мени!
- Терметким келбейт.
- Анда эчкиге арызданам, ал сени жесин. Эй, эчки! Мына бу бутакты жеп салчы!
- Эмнеге?
- Мени терметпейм деп жатат.
- Жегим келбейт.
- Анда мен карышкырга жөнөдүм. Сени карышкыр жеп салсын! Карышкыр, карышкыр, эчкини жеп койчу.
- Эмнеге?
- Бутакты жебейм деп жатат.
- Бутак эмне кылды эле?
- Ал мени терметпей койду.
- Эчкини жебейм!
- Жебесең адамга арызданам, ал сени союл менен жыга чапсын! Эй, адам, карышкырды жыга чапчы.
- Ал эмне кылды?
- Эчкини жебейм деп жатат.



- Эчки эмне кылды эле?
- Ал бутакты жебейм дейт.

Адам карышкырга союл ала чуркады, карышкыр эчкини качырды, эчки бутакка асылды, бутак конуп турган таранчыны терметип кирди:

- Укта, укта, уктай гой!
- Арызынды тыштай гой!

Кирпи менен ташбака

Ташбака менен кирпи экөө токойдо кездешип калышты.

- Сен токойдо эмне кылып жүрөсүң? – деди кирпи.
- А өзүңчү? – деп сурады ташбака.
- Токой – менин мекеним. Сен көлүңө кет...
- Мени коюп, сен тооңо кет...

Ошентип, экөө уруша кетишти. Кирпи ийнедей октору менен ташбаканы аткылай баштады. Ташбака болсо, коргонуу үчүн бир жалпак ташты жонуна калкалап алды. Ошентип, экөө токойду талашып, жолуккан жерден уруша бере турган болду.

Ошондон кийин кирпи ийнедей октору бар чапанын жонунан түшүрбөй, ташбака болсо, андан коргонуу үчүн үстүнө баягы калканыч ташын көтөрүп жүрүүнү адат кылып алыптыр.

С. Рысбаев



Сегиз ууру, бир кемпир

(акылдуу - жомок)

Илгери-илгери, алсызга – алдуу, малсызга – малдуу зомбулугун көрсөтүп турган заманда коколой баш бир кемпир жашаптыр. Болгону – саап ичер жападан жалгыз эчкиси бар экен.

Ууру-бөрүдөн чочулап, анысын жетелеп жүрүп оттотуп, жетелеп жүрүп сугарат. Түнкүсүн эчкини өзү жашаган жаман алачыгына кошо киргизип алат.

Ошентип, өлбөстүн күнүн көрүп жүргөндө, байкуш кемпирдин эчкисин уурулар тооруп калышат. Алардын арам оюн туят да, ал да өзүнчө амал ойлойт. Алачык сыртында аңдып жаткан уурулар уксун деп, казандагы кара жармасын сапырып жатып, кобурай баштайт: «Сапырып-сапырып, Сарманга бер, куюп-куюп, Курманга бер, төрдөгү төртөөнө бер, капшыттагы Капарга бер, өзүң да ич, мага да бер!

Кел, балдарым, жаталы!

Өттү уурунун азабы.

Ууру – сегиз, биз – тогуз,

Жатып алып, аталы!»

Муну укканда уурулардын көздөрү алайып, «кой, баатырлар, эсен-сообузда жолубузга түшөлү, тогузуна сегизибиздин алыбыз жетпес», – дешип, жик-жигинен жоголгон экен.

Т. Самудинов



БИР ШИҢГИЛ АҢГЕМЕЛЕР

Досума бердим

Айжандын атасы Москвадан жаңы велосипед сатып келип берди. Ага достору суктанып карашты. Көп өтпөй бир күнү велосипед дайынсыз жоголду. Ата-энеси сурашса да, Айжан унчукпайт. Акыры ата-энеси тилдегенде гана ал велосипедди бирөөгө берип койгондугун айтты.

– Неге бирөөгө бересиң? Ким ал? – деди ага атасы.

– Ал – менин досум. Атасы – майып. Акчасы аз, – деди баласы досун аяп.

Ш. Бейшеналиев

Гүлдөрдү ким жакшы көрөт?

– Мен жакшы көрөм, гүлдөрдү, – деди Асык гүлдөрүнө суу жайып.

– Сенден мен жакшы көрөм! – деди Кастай мактанып. Гүлдөрүн жыттагылады, өпкүлөдү. Ошентти да, гүлдөрүн тарсылдатып үзө баштады:

– Мен катып коём.

Эртеси караса, «катып койгон» гүлдөрүнүн өңү өчкөн, солуган. Бул эмнеси?

Асык гүлдөрүнө суу сээп жүрүптүр. Гүлдөрү кечээкиден да көп, кызыл-тазыл. Гүлдөрү да күлөт, өзү да күлөт:

– Мен гүлдөрдү жакшы көрөм... Үзбөйм... Багам...

Буга Кастайдын ичи күйдү, ыйлады. Гүлдөрү да шүмүрөйдү, солуп жатты.

Кимиси гүлдөрдү жакшы көрөт?

Ш. Садыбакасов

Эненин жүгү

Бир колуна бала, экинчи колуна баштык көтөргөн эне. Ал бир жагынан ыйлаган баласын сооротуп, бир жагынан оор баштыгын көтөрүп, аябай жүдөдү. Жардам сурагандай, эки жагын каранды. Аны байкаган Дастан жардамга шашты.

– Саламатсызбы эне! Баштыгыңызды бериңизчи, көтөрүшүп алайын? -деди. Аны көрүп, сүйүнүп кеткен эне ыраазылык билдирип, минтти:

– Ой, азамат! Улууларга жардам берген кичи пейил, жакшы бала турбайсыңбы! Бир жагынан балам ыйласа, бир жагынан жүгүмдү көтөрө албай, аябай жүдөп турдум эле.

– О, энеке! Балаңыз менен бул баштыкты кантип көтөрүп келдиңиз? – деди Дастан баштыкты көтөрө албай кайкалап.

– Э, балам! Турмуш деген ушундай татаал тура! Кээде ушинтип баштыкты да, баланы да көтөрүүгө туура келет, – деди эне оор үшкүрүнүп.

Аман Кармышаков



Ким жеди?

Искен кызыктуу сүрөтү бар китепти ачып отуруп, варенье жеди. Бир убакта куру кашык оозуна келди, караса, тарелкада варенье жок.

– Вареньемди ким жеди? – деп дарылдап ыйлап жиберди. Эшиктен кире калган байкеси анын туурап кемшендеди:

– Өзүң менен кошо китеп жешти, а...аа...

Чын эле Искендин вареньесин ким жеди? Ыйлатпай табышып бергилечи.

Ш. Садыбакасов

Кара улак менен ак улак

Кара улак менен ак кулак кичинекей жарчанын башына чыгышты. Жарчанын башында көк чөп өсүп турган. Экөө көк чөптү талашып жей башташты.

– Чөп меники, – деди ак улак.

– Жок, меники, – деди кара улак.

Анан экөө кичинекей мүйүздөрү менен сүзүшө кетишти. Сүзүшөбүз деп, жарчанын башынан кулап түшүштү

С. Рысбаев



Өзүнүкү жана өзгөнүкү

Тилек менен Кушубек кошуна жашайт. Бир күнү алар тап мынтык атып, жолду чаңдатып ойноп жүрүштү. Анан чарчашты.

— Чыбыктан ат кылып минели, — деди Тилек.

Экөө үйүнө кетишти. Тилек короодогу талдан сындырайын деп ойлоду. Бирок аяды. Атасы көрсө тилдейт да. Анан ал Кушубектин короосун карады. Эч ким көрүнбөйт. Жашырынып чуркап келип, алардын талынан сындырып алды. Короонун тешигинен сойлоп чыгып келатса, алдынан Кушубек жолукту. Экөө сүзүшүп калышты. Ал дагы талдан сындырып алыптыр. Тааныды. Көрсө, Кушубек да өзүнүкүн аяп, Тилектин короосунан сындырганын эми түшүндү. Кушубек да түшүндү.

Ошентип, экөө бири-биринен аябай уялып калышты. Анан ойнобой эле үйлөрүнө кетип калышты.

С. Рысбаев

Беш дөңгөлөктүү машина

Асанбектин байкеси жаңы машина алды.

— Байкемдин машинасынын беш дөңгөлөгү бар экен, — деп мактанды досторуна.

— Калп айтпачы, — деди досу Бакыт, — беш дөңгөлөктүү машина болбойт. А деги бешинчи дөңгөлөгү каеринде экен?

Асанбек уят болуп, башын шылкыйтып:

— Багажында, — деди.

С. Рысбаев



Телефон

Көчө. Айтунук көчөдөн өтүп баратат. Жан телефону шыңгырады. Телефонду алып кулагына тосту.

– Ало. Жакшы.

–

– Ооба, Арууке өзүң кандайсың?

Сүйлөшкөн боюнча көчөдөн өтүп баратканда машина жакындап токтоду. Айтунук чочуп кетти. Айдоочу түшө калды.

– Корккон жоксуңбу? – деди айдоочу.

– Кечирип коюңуз, байкабай калыпмын, – деди Айтунук.

– Көчөдөн өтөрдө светофорду кара. Жашыл күйгөндө гана өт. Көчөдөн өтүп баратканда телефон менен сүйлөшүүгө болбойт. Алаксып машинеге урунуп алышың мүмкүн, – деди айдоочу.

– Ыракмат. Түшүндүм, – деди Айтунук.

Ошондон кийин ал көчөдөн өткөндө телефон менен сүйлөшпөйт. Светофор жашыл күйгөндө гана өтөт.

Ы. Кадыров



Тойго барганда

Чоң атам мага ким менен кантип учурашуу керектигин үйрөтүп, ар дайым ээрчитип алчу.

Бир күнү чоң атам экөөбүз тойго бардык. Тойдо эл көп экен. Мен алдымдан чыккан кишиге:

– Ассалоому алейкум!-деп, салам айтып, кош колумду сундум. Ал киши менин саламыма алик алды да, минтип сурады:

– Улууга салам айткан жакшы бала турбайсыңбы айланайын! Кимдин баласы болосуң?

Мен кайрылып чоң атамды көрсөттүм.

– О, бул менин балам!-деди чоң атам сыймыктана. Тиги киши чоң атама да, мага да ыраазы боло карап турду да, минтип айтты:

– Бали, бали! Жакшы адамдын баласы да ушинтип жакшы өсөт эмеспи!

Чоң атам менин башымдан сылады. Мен чоң атама ыктадым.

Аман Кармышаков



Уялуу

Алма шактары шатырай түштү да, жерге кыпкызыл алмалар күбүлдү. Асек аларды шашып-бушуп көйнөгүнүн этегине сала баштады. Ошо тапта чоң кишинин карылуу колу аны шак билектен алды. Караса, алма кайтаруучу Абылабек чал.

– Мынча көп алманы эмне кыласың?! – деп каарданды ал. – Сага бир-эки эле тогологу жетпейт беле?

Асек мурда да эки жолу келген эле. Оюнда “Кароолчуга көрсөтпөй серпип кеттим” деп, кудуңдап жүргөн.

– Өзүңөрдүн короодо алма деген желбей жатат, анан эле быякка тап коёсуң. Ченеп албай, моминтип тобу манен күбүйсүң.

– Ата, мен экинчи...

Абылабек чал унчукпады. Ал баланы мынчалык уялат деп күткөн эмес эле.

О. Айтымбетов

Бактек

Жерде бир тоголок дан жаткан. Бактек аны көрүп, жерге конду. Данды тиштеп оозуна салды. Уясына учуп жөнөдү. Уяда эки кичинекей балапаны бар эле.

Бактек уясына келди. Аны бир тентек бала көрүп калган. Рогатка менен бактекти атып жиберди. Таш бактектин жүрөгүнө кадалды.

Бактек өлүп, жерге кулады. Тентек бала колунун түздүгүнө кубанды.

Уяда балапандар энесин күтүп жатышты.



А. Муратов

Асан менен Үсөн

Асан рогатка менен чымчык атып алды. Аңгыча Үсөн келди. Асан чымчыкты көрсөтүп, мактана баштады.

– Көрдүңбү, муну мен атып алдым.

– Эмне үчүн аттың?

– Жөн эле...

– Рогаткаңды сатасыңбы?

– Сатам.

– Канча сомго сатасың?

– Он сомго.

Үсөн чөнтөгүнүн он сомду алып берди.

– Чымчыгыңды да сат, – деди Үсөн.

Асан чымчыкты да сатты. Үсөн тигинин көзүнчө рогатканын резинасын үзүп, жыгачын сындырып, ыргытып жиберди. Муну көргөн Асан таң калып:

– Бул эмне кылганың? – деп сурады.

– Мен мындайды жаман көрөм.

– Жаман көрсөң эмнеге буларды сатып алдың?

– Мен сени рогаткасыз калтыруу үчүн сатып алдым, – деди Үсөн.

А. Карасартов



Мыймый мурутун алдырганда...

Мыймый күчүктү чач тарачтан көрүп калат. Акырын ичине кирсе, ал чачын алдырып жатыптыр. “Мен күчүктөн кем эмесмин” – деп ага атаандашып, сербейген мурутун алдырып үйгө барат.

– Атаке, апаке, карагылачы, мен мурутумду алдырдым, сулуу болуп калдым, – деп, сүйүнүчтүү жарыялайт.

– Кокууй! Эми чычкандарды кармай албай калбадыңбы! – деп, апасы мыймыйдын кебетесин көрүп, капаланды.

Мыймый туура эмес иш кылганын түшүнбөй, ыйламсырап турганын атасы байкап:

– Эчтеке эмес, мыймый, мурутуң кайра эле өсөт. Ага чейин чычкандарды мен эле кармап берип турам.

Мыймый эне-атасын таң калып карап калды.

Билесиңерби, балдар! Мышыктар муруттары аркылуу жыт сезип, чычкандарды кармашат. Эгерде алардын мурутун кыркып койсо, чычкандарды кармай албай калышат.

Акаева Жылдыз



Мыймый жуунганда

– Таза жуунганды үйрөн, – деп мышык мыймыйды эшикке узатты.

Мыймый Аяндын үйүнө ойногону барса, ал жуунуп жатыптыр. Буркураган самындын жыты мыймыйга абдан жакты.

– Аян, самын менен жуунсам эмне болот? – деп Аянга кайрылды.

– Таза болосуң! – деп, Аян мыймыйга жыттуу самын берди.

Мыймый жуунгандан кийин Аян досуна атасынын атырынан сээп койду. Мыймый сүйүнгөн бойдон үйүнө барды. Үйүнө кирери менен эле атасы:

– Самын менен атыр жыттанып калыпсың, эми чычкандарды кантип кармайсың? – деп атасы капаланды.

Мыймый атасынын бул сөзүнө анча түшүнгөн жок:

– Апам таза жуун дейт, самын менен жуунсам атама жакпайт. Эмне үчүн? – деп таңгалды.

Балдар, билесиңерби! Мышыктар эмне үчүн тили менен гана жаланып тазаланат? Себеби алар денесинен чыккан жыттарды ошентип кетиришет да, аңчылыкка барышат.

Акаева Жылдыз



Жөжөнүн чоң энеси

Нурикти чоң энеси жонуна көтөрүп короого кирди. Короодо тооктор жөжөлөрү менен эле. Жөжөлөр тооктордун канаттарынын алдына, кээ бирлери жондорона чыгып алышыптыр. Аны көрүп, Нурик минтти:

– Ай-ий, чоң эне, карасаңыз, жөжөлөрдү чоң энеси жонуна көтөрүп алыптыр.

С. Рысбаев



Окуу басылмасы

С. К. Рысбаев

НАРИСТЕ АЛИППЕ

*6 жаштан окуган 1-класстын
окуучулары үчүн окуу китеби*

Редактору Ж. Чыманов
Сүрөтүн тарткан Т. Казыбаев, С. Урмукеев
Калыпка салган С. Урмукеев

Басууга 09.09.2025-ж. кол коюлду.
Кагаздын форматы 60x84 $\frac{1}{8}$.
Көлөмү 6 басма табак. Нускасы даана.



«Ордо Букс» басмасында даярдалды.
Бишкек шаары.
Тимирязев көчөсү 4 кв 12.



«Учкун» ААК басмаканасында басылды.
Бишкек ш. С. Ибраимов көчөсү, 24.

